

Катерина КРИВОШЕЙ,
тифлопедагог комунального закладу загальної середньої освіти
«Ліцей №15 імені Олександра Співачука Хмельницької міської ради»

Роль тифлопедагога у моделюванні індивідуального розвитку незрячої дитини

Інклюзивна освіта є ключовим елементом навчання незрячих дітей в сучасних школах. Цей підхід передбачає включення дітей з різними потребами до звичайних класів разом з їхніми здоровими однолітками. Для незрячих дітей це важливо, оскільки в школі вони можуть взаємодіяти з іншими дітьми, вчительським колективом та мати різноманітні можливості для навчання.

Перебуваючи в класі, така дитина відчуває певні труднощі під час користування засобами навчання. Наприклад, вона не читає дрібного шрифту, швидко втомлюється при читанні (коли шрифт недостатньо виділений, густо розміщені рядки, є кольоровий фон), не читає написане олівцем, дуже близько нахилиється над зошитом. Для такої дитини необхідно збільшити шрифт, використовувати лупу, робочі аркуші з достатнім контрастом та відповідним розташуванням рядків, добре освітлювати робоче місце, стежити, щоб не було відсвічування, дібрати відповідну висоту букв у рядку та відстань між рядками, використовувати маркер, гелеві ручки, аркуші поперечного формату, користуватися літературою, призначеною для дітей з порушеннями зору. У дитини можуть виникнути труднощі під час списування з підручника, орієнтуванні на робочому аркуші, знаходження письмового приладдя. Для цього потрібно створити систему орієнтаційних знаків (кольорові позначки, нумерацію рядків). Для полегшення цілісного сприймання малюнків великого формату їх необхідно опрацьовувати поступово (наприклад, шляхом закривання окремих деталей), збільшити час на виконання завдання, використовувати лупу.

Для дитини з порушеннями зору робоче місце треба розташувати навпроти дошки (не збоку), обов'язково проговорювати написане. Предмети показувати безпосередньо перед учнем, дозволяти учню підійти й оглянути предмет; карти, малюнки не розташовувати надто високо, розвивати сприймання на слух, дотик. З такою дитиною треба проводити роботу з орієнтування у просторі: вивчати маршрути до відповідних місць, послідовно ознайомлювати з новим приміщенням, подвір'ям, майданчиком тощо. Необхідно дотримуватися правил гігієни праці та перерв для відпочинку очей, оптимально освітлювати робоче місце.

Для дітей з фобією світла доречно пропонувати робоче місце спиною до вікон; для дітей, чутливих до відсвічування, необхідно усувати всі джерела, які можуть спричиняти таке явище (непряме освітлення, опущені шторки).

Тифлопедагог враховує усі особливості незрячої дитини та, разом з командою психолого-педагогічного супроводу, розробляє індивідуальні програми, що враховують її потреби і можливості. Визначаються найбільш ефективні методи навчання, спеціальні техніки і матеріали, які до-

зволяють дитині опанувати навички та знання.

Використання спеціальних технологій в навчанні незрячих дітей відіграє важливу роль у забезпеченні їх повноцінного розвитку і навчання. Ресурси цифрової епохи відкривають нові можливості для здобуття знань.

За допомогою тифлоприладів відбувається компенсація зору в незрячих та слабозорих учнів, збагачується зміст і методи навчання, відбувається розширення можливостей сприйняття навколишнього світу, орієнтування у просторі, підвищення продуктивності праці та корекція розумового і фізичного розвитку.

Можливості тифлотехнічних засобів можна поділити за трьома напрямками перетворення інформації:

- візуальну на тактильну (для незрячих);
- візуальну на збільшену та більш контрастну (для слабозорих);
- візуальну на звукову та збільшену (для незрячих та слабозорих).

80% інформації про навколишній світ людина отримує за допомогою зорового аналізатора, тифлоприлади і є компенсацією втраченого зору. Тифлотехнічні засоби допомагають людям із порушеннями зору відчувати себе на рівні зі зрячими. Вони наповнюють зміст шкільного життя, допомагають підготувати дітей із порушеннями зору до рухової діяльності.

До тифлоприладів, які використовуються в освітньому процесі, належать: рельєфні зображення, макети, моделі, прилади для письма шрифтом Брайля, прилади для креслення та малювання, тифлотехнічні засоби. Орієнтуватися у мікро- та макропросторі, займатися різноманітною діяльністю дітям допомагають тифлоприлади для орієнтування в просторі. До них належать: тростини різної модифікації, локатори, GPS-навігатори, фотоелектричні щупи, збільшувачі, акустичні апарати та інші.

Ось деякі з найважливіших спеціальних технологій, що використовуються у навчанні незрячих дітей у нашому ліцеї:

1. Системи Брайля:

- Брайль-письмо: спеціальна система написання для незрячих, у якій використовуються крапки, що утворюють букви та символи. Застосовується для читання і написання;
- Брайль-дисплей: електронні пристрої, які виводять текст у вигляді точок на дотикових екранах для незрячих, дозволяють читати та взаємодіяти з інформацією.

2. Спеціальні комп'ютерні програми:

- читаючі програми, які перетворюють текст у звук, щоб незряча дитина могла слухати читання. Вони можуть використовувати синтез мови або читати записані аудіофайли;

– спеціальні текстові редактори: програми, які дозволяють незрячим дітям редагувати та створювати текст, використовуючи клавіатурні скорочення або дотикові екрани.

3. Звукові та аудіотехнології:

– аудіокниги та подкасти: забезпечують можливість слухати літературні твори та навчальний матеріал у вигляді аудіо, полегшуючи процес засвоєння інформації;

– звукові картки та мітки: спеціальні пристрої, які дозволяють незрячим дітям отримувати інформацію про навколишній світ, натискаючи на мітки або картки, які видають звуковий сигнал.

4. Тактильні технології:

– тактильні дисплеї: електронні пристрої, які відтворюють тактильні відчуття на дотиковому екрані, дозволяючи незрячим дітям взаємодіяти з графічними елементами;

– моделі для навчання: тактильні моделі або друківані матеріали, що допомагають учням зрозуміти просторові концепції, географію, математику тощо.

5. Спеціальні мобільні додатки:

– голосові помічники: мобільні додатки, що використовують голосові команди для виконання різних завдань, таких як: читання тексту, редагування або пошук інформації;

– навігаційні додатки: допомагають незрячим дітям орієнтуватися у просторі та навколишньому середовищі.

Використання цих технологій не лише полегшує доступ до інформації для незрячих дітей, але і сприяє їхньому активному навчанню та розвитку.

Крім того, тифлопедагог активно працює над соціальною адаптацією дітей, сприяючи їхньому повноцінному включенню в суспільство. Він навчає ефективним стратегіям міжособистісного спілкування, сприяє розвитку мовлення та інших форм комунікації, допомагає виробити навички самостійності та взаємодії з навколишнім середовищем.

Основним завданням тифлопедагога є розвиток і підтримка тактильних та інших чуттєвих навичок дітей з порушеннями зору. Він використовує різноманітні методи, включаючи вправи зі спеціальними матеріалами, що стимулюють відчуття, а також ігри та завдання, спрямовані на розвиток інших чуттєвих систем.

Корекційні заняття в нашому ліцеї є ключовим інструментом для надання незрячим дітям можливості максимально реалізувати свій потенціал. Ось деякі ефективні стратегії та методи занять для незрячих дітей:

1. Використання тактильних матеріалів.

Заняття, що використовують тактильні матеріали, допомагають розвивати важливі тактильні навички у дітей з порушеннями зору. Вони можуть використовувати різні текстири, форми та матеріали для навчання.

2. Розвиток моторики та координації.

Заняття, спрямовані на розвиток моторики та координації, є важливим елементом корекційного процесу. Вправи для розвитку м'язово-суглобового апарату допомагають дітям краще розуміти своє тіло та його рухи.

3. Робота з розумінням просторового середовища.

Заняття, спрямовані на вивчення просторового середовища, допомагають дітям з порушеннями зору орієнтуватися в просторі.

4. Розвиток комунікаційних навичок.

Заняття, спрямовані на розвиток комунікаційних навичок: використання мовлення, жестів та невербальних засобів спілкування. Важливо враховувати індивідуальні особливості кожної дитини.

5. Використання технологій.

Застосування спеціальних технологій, як-от: комп'ютерні програми для незрячих, аудіокниги, голосові асистенти тощо, може значно полегшити процес навчання та розвитку.

6. Сприяння самостійності.

Заняття, спрямовані на розвиток самостійності: самостійне одягання, приготування їжі та орієнтування в новому середовищі.

7. Відкриті вивчення та екскурсії.

Важливо надавати можливість незрячим дітям досліджувати світ через відкриті вивчення та екскурсії. Це допомагає розвивати їхні інтереси та збагачувати знання.

Корекційні заняття повинні бути індивідуалізованими, враховуючи потреби та можливості кожної дитини.

Використані джерела

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (Редакція станом на 24.06.2020)
2. Концепція Нової української школи
3. Алєєва Н.М. Діти з порушеннями зору в умовах інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / Н.М. Алєєва, Ю.В. Барінов та ін./ за науковою редакцією Є.П. Синьової, О.С. Рикова. - К.:Кафедра, 2016. – 212 с.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник / І. М. Дичківська. — К.: Академвидав, 2004. — 352 с.
5. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання: навчальний посібник / С. Г. Карпенчук. — К.: Вища школа, 1997. — 304 с.
6. Кобильченко В. В. Корекція психосоціального розвитку учнів 1–4 класів з вадами зору: науково-методичний посібник / В. В. Кобильченко. — К.: Актуальна освіта, 2005. — 150 с.
7. Костенко Т.М. Навчання дітей з порушеннями зору: навчально-методичний посібник / Т.М. Костенко, І.М. Гудим. — Харків: Видавництво «Ранок», 2019. — 184с.
8. Костенко Т.М. Учні початкових класів із порушеннями зору: навчання та розвиток: навчально-методичний посібник / Т. М. Костенко. — Харків: Вид-во «Ранок», 2020. — 128 с.
9. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. — К., 1986. — 609 с.
10. Синьова Є.П. Тифлопедагогіка: навчальний посібник / Синьова Є.П., Федоренко С.В.. – К.: Національний педагогічний університет імені В.П.Драгоманова, 2006.- 324 с.